

NGHỊ LUẬN VỀ MỘT TÁC PHẨM, MỘT ĐOẠN TRÍCH VĂN XUÔI

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Biết đề xuất nhận xét, đánh giá về một tác phẩm, một đoạn trích văn xuôi.
- Có kĩ năng vận dụng các thao tác lập luận để viết bài nghị luận về một tác phẩm, một đoạn trích văn xuôi.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

Nghị luận văn học trước đây trở thành hình thức làm văn duy nhất trong nhà trường và trong các kì thi tốt nghiệp, thi tuyển sinh đại học. Nội dung làm văn phần lớn là phân tích, bình giảng tác phẩm văn học theo những chủ đề cho trước. Người làm bài chủ yếu là vận dụng kiến thức, kĩ năng để minh hoạ cho những chủ đề đã chọn. Cách làm đó tuy cần thiết, song đã hạn chế tính chủ động, sáng tạo của người làm văn rất nhiều.

Trong chương trình Làm văn này, các tác giả chú ý phát huy tính tích cực, sáng tạo của HS trong việc đề xuất luận điểm, giảm bớt cách ra đề có chỉ định nội dung cần phân tích. Tuy vậy, vẫn có hai dạng đề : đề có chỉ định nội dung và đề để mở, tùy người làm chủ động suy nghĩ, đề xuất.

Nội dung nghị luận về tác phẩm, đoạn trích hoặc nhân vật văn xuôi cũng đa dạng. Trước đây thường chú trọng tới phân tích nhân vật. Đó là một nội dung quan trọng. Nhưng cần hiểu rằng, nhân vật văn học cũng chỉ là một phương tiện biểu đạt của tác phẩm ; ngoài ra, còn nhiều phương tiện biểu đạt khác như cốt truyện, ngôn từ,... Nghị luận về tác phẩm có thể bàn tới đề tài, chủ đề, cảm hứng nghệ thuật của tác phẩm.

2. Về phương pháp

Đây là bài lí thuyết làm văn dạy bằng hình thức thực hành.

Cách thực hành làm bài nghị luận về tác phẩm, đoạn trích hoặc nhân vật văn xuôi tốt nhất vẫn là luyện tập thông qua một số đề văn cụ thể. Bài này ở SGK cho ba đề văn. Thông qua cách làm cụ thể (tùy thời lượng thực hành mà chỉ làm một hoặc hai đề) giúp cho HS nắm được cách làm bài nghị luận này. Sau đó GV tổng kết lại một số yêu cầu lí thuyết.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

Hoạt động 1. Tìm hiểu đề, tìm ý, lập dàn ý, viết đoạn văn cho Đề 1.

1. Tìm hiểu đề

GV đọc đề và cho HS phát biểu yêu cầu của đề. Đề này không nêu yêu cầu "phân tích", "bình luận", mà chỉ nêu ra một đề mục, một đề tài để HS viết bài. Như vậy, HS có thể và cần phân tích, bình luận về những nội dung và nghệ thuật châm biếm, đả kích trong truyện ngắn "Vi hành" của Nguyễn Ái Quốc.

2. Tìm ý

GV nêu câu hỏi để HS chỉ ra trước hết những nội dung đả kích, châm biếm ấy là gì ; sau đó phân tích, bình phẩm về giá trị tư tưởng và nghệ thuật của các phương diện ấy. Từ việc đánh giá mà kết luận về giá trị của truyện ngắn "Vi hành". Phần này đã gợi ý cụ thể trong SGK.

3. Lập dàn ý

Dựa vào gợi ý trong SGK để hướng dẫn HS sắp xếp ý thích hợp cho các phần của bài viết.

4. Tập viết đoạn văn

GV chọn một ý, yêu cầu tất cả HS viết thành đoạn văn vào giấy hoặc vở. Sau đó gọi một vài HS đọc, các bạn khác nhận xét. GV nhận xét, cho điểm cuối cùng.

Trong bài này, đây là yêu cầu cần được dành nhiều thời gian để thực hiện.

Hoạt động 2. Tìm hiểu đề, tìm ý, lập dàn ý cho Đề 2 hoặc Đề 3.

Do *Hoạt động 1* đã chiếm nhiều thời gian của tiết học, hoạt động này chỉ có tác dụng củng cố.

GV nêu câu hỏi yêu cầu HS trả lời trên nét lớn là được.

Nếu GV chọn Đề 2 thì chú ý đoạn văn trích trong SGK. Trong đoạn trích, thác nước sông Đà được miêu tả rất hùng bạo, hùng vĩ, làm tôn lên tài năng của ông lái đò. Chưa ở đâu sông Đà được miêu tả như vậy, đó là sáng tạo của nhà văn. Mặt khác, thác nước và thạch trận được miêu tả trực tiếp qua trí tưởng tượng của người kể chuyện, chứ không phải của người lái đò. Do đó, cá tính sáng tạo của nhà văn được dịp trở tài trước thiên nhiên hùng vĩ. GV nêu câu hỏi gợi ý cho HS tập nêu ý kiến nhận xét. Chú ý, sau khi tìm hiểu đề thì hướng dẫn tìm ý và lập dàn ý. Mở bài cần giới thiệu đoạn trích và xuất xứ của nó, giới thiệu cả ngòi bút độc đáo của Nguyễn Tuân. Về nội dung nhận xét, đánh giá, GV gợi mở để cho HS tự do phát biểu, không gò bó.

Nếu GV chọn Đề 3 để luyện tập, xin được gợi ý như sau.

Đề 3 cho phép HS lựa chọn nhân vật Mị hoặc A Phủ để viết bài. Đề yêu cầu bình luận, vậy hãy nêu các nhận định cơ bản về một trong hai nhân vật đó.

Nếu chọn nhân vật Mị để bình luận thì hãy trả lời các câu hỏi sau : Mị là nhân vật có vị trí như thế nào trong truyện *Vợ chồng A Phủ* của Tô Hoài ? Cuộc đời của Mị ra sao ? Cuộc đời ấy phản ánh cuộc sống của người dân lao động vùng cao Tây Bắc như thế nào ? Nhà văn đã khắc phục những khó khăn nào để xây dựng Mị thành một nhân vật sống động, gây được ấn tượng sâu sắc cho người đọc ?

Nếu chọn nhân vật A Phủ để bình luận thì cũng trả lời một số câu hỏi tương tự như đối với nhân vật Mị đã nêu trên.

Hoạt động 3. Tổng kết

Dựa vào các câu hỏi gợi ý để tổ chức HS thảo luận và tổng kết về cách làm bài nghị luận về tác phẩm, đoạn trích văn xuôi.

Khi làm dạng bài văn nghị luận này, HS trước hết xác định rõ đối tượng nghị luận là bài văn, đoạn trích hay nhân vật. Tiếp đến xác định nội dung cần bình luận là gì. Đối với tác phẩm văn xuôi thường phải bình luận nhân vật, tư tưởng và nghệ thuật. Đối với mỗi phương diện cần đề xuất một số ý kiến nhận xét. Ngoài những điều đã học trong SGK và trên lớp, HS nên cố gắng nêu một vài nhận xét có tính phát hiện của mình thì tốt nhất.